

Zondag 26 november 2014

Thema: 'Geloven: stellerwijs en vragenderwijs...'

Als ik het van Ds.Brongers goed heb begrepen, gaat het in dit geval om een andere wijze van bijbellezen en daarmee samenhangend om een andere manier van geloven.

Ik hoop dit toe te lichten met voorbeelden uit mijn eigen leven.

Ik ben geboren in 1946 en hoor dus bij de babyboomgeneratie: met deze groep is iets aan de hand. En dan heb ik het ook over mijzelf, want ik behoor tot die groep. In het boekje 'Niet zo'n kerkganger' van prof.G.Heitink wijst de auteur erop, dat statistieken hebben uitgewezen, dat deze groep de eerste is geweest, die kerk en (christelijk) geloof massaal de rug heeft toegekeerd. Hoe is dat met mij gegaan? Nog steeds ben ik predikant en lid van de PKN. Heb ik een vrije zondag – ik preek nog steeds veel, zo ook deze morgen – dan ga ik altijd als gemeentelid naar de kerk. Aan de buitenkant is dus niet af te lezen, dat ik 'kerk en geloof de rug heb toegekeerd' om met Heitink te spreken. Toch wil ik over mijn geloofsgang vanmorgen heel eerlijk zijn.

Door mijn ouders en op de lagere school ben ik opgevoed in de orthodox-protestantse traditie, net zoals vele van mijn leeftijdgenoten. Mijn vader was goed gereformeerd en liet mijn moeder en mij 's zondagmorgens na de dienst uitgebreid meegenieten van zijn weergave van de preek. Mijn moeder, ook een trouw kerkgangster, hield zich op de vlakte. Ook op de lagere school en de MULO (kent U dat schooltype nog?) werd ik naast rekenen, taal en lezen goed onderricht in de bijbelse geschiedenissen van Anne de Vries en W.G.v.d.Hulst. De bijbel was onfeilbaar en had het altijd bij het rechte eind. Op het (christelijke) gymnasium was de sfeer al wat minder stellig, hoewel de aardrijkskundeleraar zich nog denigrerend uitliet over de evolutieleer.

En toen gebeurde er iets, dat mij deed wankelen: een goede vriend van mij, een zoon van een dominee, met wie ik nog regelmatig contact heb, had zojuist z'n zeildiploma gehaald; om zijn vaardigheden in praktijk te brengen, nodigde hij mij uit om met hem een zeiltochtje te maken op het Paterswoldse Meer. Het weer had een zoel karakter, er stond niet veel wind en toen die bijna helemaal wegviel, kregen wij de gelegenheid om met elkaar van gedachten te wisselen over diepere geestelijke zaken. Hij vroeg: "Jan, geloof jij alles wat er in de bijbel staat?" Ik schrok. Die vraag had ik mijzelf nog nooit durven stellen. Zonder mijn antwoord af te wachten, ging hij verder: "Ik niet. Weet je, dat er in de tijd van Jozua nooit een Jericho geweest is? Dat is bij opgravingen gebleken. Het verhaal van de verovering van Jericho kan dus nooit waar gebeurd zijn." U mag wel weten: een wereld stortte bij mij in. De twijfel was geboren: kon het zomaar, dat bijbelse verhalen wel eens niet waar gebeurd konden zijn, dus feitelijk onwaar waren?(de gedachte, dat een niet-historisch verhaal toch 'waar' kan blijken te zijn, moest ik mij nog eigen maken). Hoe het ook zij, een fundament werd onder mij weggeslagen. De rest van de middag voelde ik mij naar en weeïg in mijn buik.

Kort en goed, vanaf die ingrijpende gebeurtenis ging het bij mij als vanzelf, dat ik steeds meer bijbelverhalen als onhistorisch moest lezen zonder dat ik daar geestelijke problemen mee kreeg.

Op de universiteit kreeg ik te horen, dat je als aankomend student alles moest loslaten en aan alles moest gaan twijfelen, wilde je je in de toekomst als een waarachtige dienaar des Woords betonen. Een gevoel van trots kon ik niet onderdrukken: die fase had ik in mijn middelbare schooltijd al doorlopen.

Ik denk, dat ik de bijbel vanaf toen onbevangener ben gaan lezen. En dat doe ik nog steeds en met groot plezier. Van mijn ontdekkingen wil ik u graag deelgenoot maken.

De eerstvolgende ontdekking deed ik op gedurende een fietstocht van Drachten naar Groningen langs de Jonkersvaart in het voorjaar van 1995. Ik overdacht het paradijsverhaal. Altijd was ik er van uitgegaan, dat Adam en Eva een grote zonde hadden begaan door te luisteren naar de slang en het eten van de verboden vrucht. Voor straf werden ze uit de Hof van Eden verbannen. Maar opeens bedacht ik: dat klopt niet! Adam en Eva konden niet anders dan van de vrucht eten. Er is dus helemaal geen sprake van een 'zondeval'.

Gaat u maar na: beide liepen zij in hun blootje door het paradijs en elke avond hadden zij, ook in hun blootje, een ontmoeting met de Heer. Een slang bracht Eva ertoe (dat spreekt mij meer aan dan het te erotische woord 'verleidde') om van de verboden vrucht te eten. Want 'dan zullen je ogen opengaan en zul je als goden zijn, kennende goed en kwaad' (vert. NBV). De slang heeft gelijk. De ogen van Adam en Eva werden geopend en ze leerden het verschil tussen goed en kwaad, m.a.w. ze werden volwassen. Hun kinderlijke onschuld waren ze in één klap kwijt. Is het niet een kenmerk van de kinderwereld, dat het kind zich daar veilig en geborgen weet, maar dat een volwassene diezelfde wereld ook als bedreigend en onherbergzaam ervaart en daarom zoekt naar beschutting?

Op zeker ogenblik ervaart een kind afstand tot de tot dan toe veilige buitenwereld, ook tot z'n ouders. Het verlaat noodgedwongen het 'paradijs' met z'n vastig- en stelligheden en weet zich geconfronteerd met een nieuwe omgeving, waarin het zelf z'n weg zal moeten zoeken. Dat is het begin van de puberteit, de weg naar de volwassenheid. Het leert nu het verschil tussen goed en kwaad en dat het leven het maken van keuzes is. Net zoals Adam en Eva durft het zich niet meer 'naakt', d.w.z. in z'n kwetsbaarheid te tonen. Maar net zoals Adam en Eva ter beschutting dierenvellen ontvingen, leert het zich harnassen tegen de pas ontdekte boze buitenwereld. Ik zie dit als de kracht van het geloof: ondanks alle wisselvalligheden en onzekerheden weet ik mij gedragen door een macht, die ik niet zie en niet doorgrond, maar die er wel terdege is.

Toen ik in 1992 een dienst leidde in Drachten-Oost, preekte ik over de verloren zoon. Ik legde uit, dat niet de jongste zoon, maar de oudste het probleem in dit verhaal vormt. Kijk: de jongste zoon volgt z'n verlangens, wil de wijde wereld in en ontvangt zijn erfdeel. De vader sputtert niet tegen. Hij kan ook moeilijk anders, want zijn zoon heeft daar recht op. Wèl gaat die zoon in de fout door onverantwoord met zijn bezit om te gaan. Maar kan hij, en in het verlengde van hem, kunnen ook wij anders? Wat hij leert – en dat is volgens mij ook het leermoment voor ons in dit verhaal – , is dat hij altijd bij zijn vader terecht kan, wanneer hij in nood zit. Maar zowiezo gaat de jongste zoon het avontuur aan, hij kiest voor een zoektocht zonder de confrontaties met wat hij op die zoektocht tegenkomt uit de weg te gaan. Op zeker ogenblik ligt hij zelfs in de goot, maar weet de weg omhoog terug te vinden. Daar omarmt hem zijn vader en die richt een feestmaal aan, die de jaloezie van de oudste broer opwekt. Wat had hij ook niet graag dit avontuur gewild, maar voelde zich daar te goed (?) of te netjes (?) voor. Of was het angst?

Hij heeft gekozen voor een leven van vastigheid en stelligheden, maar twijfelt er nu aan, of dat alles is, wat het leven te bieden heeft. De gelijkenis heeft volgens mij een open einde. Wie weet verzoent de oudste jongen zich met zijn broer en gaat hij bij hem in de leer omtrent zijn existentie. Dat vele eersten de laatsten zullen zijn, lijkt mij een zeer bijbels gegeven.

Deze preek betekende voor mij het beroep van toen nog de Hervormde Gemeente Drachten-Oost om 11 jaar lang hun herder en leraar te zijn. Ik ben blij om dat te hebben mogen doen.

Kern van mijn hele betoog is, dat mensen niet in paniek hoeven te geraken, als de twijfel in hun leven toeslaat. Dat heeft het in mijn leven ook gedaan. en ik ben er voor mijn gevoel niet minder van geworden. Ik ben ervan overtuigd, dat bij alles, wat mij is overkomen, er iemand in mijn leven was, die mij door dat alles heen droeg. Net zoals bij Adam en Eva voorziet Hij mij van 'kleding' en er is, soms pas na jaren, altijd een 'thuis' , waar ik weer op adem kan komen. Dat 'thuis' zie ik als een voorafschaduwing van die grote thuiskomst, die voor ons allen met een feestmaal gevierd wordt.

Hoewel velen van mijn generatie als student die zoektocht binnen de christelijke traditie niet hebben kunnen of willen meemaken en zij bij opkomende twijfel kerk en geloof vaarwel hebben gezegd, kon ik niet anders dan mij blijven voegen in de christelijke traditie voorzover daar ruimte is voor nieuwe inzichten, vragen en onzekerheden. De bijbel is niet bedoeld als handboek van 'eeuwige waarheden', maar een leidraad voor de zoektocht, die het leven is. Stelligheden blokkeren iemands geloofsgroei en ik denk, dat de kerk zichzelf een slechte dienst bewijst door maar te blijven hameren op dogma's, onderschrijven van 'formulieren van enigheid' en alsof er iets zou bestaan als 'absolute waarheid'.

J.K.Bolt, 23 okt. 2014.